

Występowanie *Juncus subnodulosus* Schrank w Gdańsku

Occurrence of *Juncus subnodulosus* Schrank in Gdańsk

MICHAŁ BULIŃSKI

M. Buliński, ul. Skarżyńskiego 10E m 2, 80-463 Gdańsk; e-mail: biolog@mlyniec.gda.pl

ABSTRACT: A locality of a rare species – *Juncus subnodulosus* Schrank has been found in Gdańsk-Oliwa. For the last time, the taxon was reported from that area more than 90 years ago. This is the easternmost actual locality of the species and *Juncetum subnodulosi* association in Poland. It should be protected by law on his locality.

KEY WORDS: *Juncus subnodulosus*, vulnerable species, Gdańsk

Sit tępokwiatowy *Juncus subnodulosus* Schrank jest gatunkiem narażonym na wyginięcie w skali Polski (Zarzycki, Szelaąg 1992). Został uznany za narażony również dla terenu Pomorza Zachodniego (Żukowski, Jackowiak 1995), a także Pomorza Gdańskiego (Markowski, Buliński 2004). Jego ogólne występowanie ograniczone jest do Europy i północnej Afryki; na terenie Polski przebiega wschodnia granica jego zasięgu (Meusel i in. 1965a, b; Garcke 1972). Większość z siedemdziesięciu czterech znanych z kraju stanowisk skupiona jest w północno-zachodniej części jego obszaru (Zajac, Zajac 2001).

Dla Pomorza Gdańskiego wymienianych jest 13 stanowisk situ tępokwiatowego (Zajac, Zajac 2001). Wśród nich dwa, wysunięte w kraju najdalej na wschód, znane były z Gdańska, nie licząc podawanego w wątpliwość notowania po wschodniej stronie Wisły (Lettau 1904, za Abromeitem i in. 1940; por. też Markowski, Stasiak 1988). Ze stanowisk w Gdańsku, jedno dotyczyło Jelitkowa („Glettkau” – Scholz 1896, za Abromeitem i in. 1940), drugie natomiast – Doliny Radości („Schwabenthall b. Oliva” – Kalkreuth 1911, za Abromeitem i in. 1940). Od tamtych czasów nie potwierdzono obecności *Juncus subnodulosus* w obrębie miasta (por. np. Schwarz 1967), uznano więc oba stanowiska za nieistniejące

(Markowski, Stasiak 1988). Zmiany jakie zaszły na terenie Gdańska-Jelitkowa wykluczają możliwość trwania omawianego gatunku w tym rejonie.

W trakcie badań florystycznych, prowadzonych od szeregu lat w Dolinie Radości w Gdańsku-Oliwie, odnaleziono kilka rzadkich gatunków, których stanowiska nie były tu potwierdzane od około 100 lat, jak np. *Pleurospermum austriacum* (L.) Hoffm. (Buliński 1997), *Carex brizoides* L. (Buliński 2000), lub nie były stąd znane, jak np. *Poa chaixii* Vill. (Buliński 2001). Kontynuując badania w roku 2002 odnaleziono stanowisko *Juncus subnodulosus*. Jest ono odległe od grupy stanowisk obecnych w rejonie Wejherowa o około 25 km. Ze współcześnie znanych notowań gatunku jest najdalej wysunięte na wschód w kraju (por. Markowski, Stasiak 1988 oraz Zajac, Zajac 2001).

Sit tępokwiatowy rośnie w Gdańsku-Oliwie w bocznym odgałęzieniu Doliny Radości, zwanym Doliną Czystej Wody (kwadrat ATPOL CA89b). Skupienie okazów znajduje się na niskiej terasie nad ciekim – Czystą Wodą, dopływem Potoku Oliwskiego, po jego północnej stronie. Teren jest tu nachylony pod kątem około 5-10° w kierunku strumienia, tj. o wystawie południowej. Miejsce jest zabagnione, z licznymi wysiękami, z których woda spływa strużkami w stronę cieku. Stanowisko situ tępokwiatowego znajduje się na otwartym terenie o wymiarach około 30 x 15 m, otoczonym od strony cieku i z dwóch boków okazami drzew olszy czarnej *Alnus glutinosa*. Przylega on do stromego zbocza, u podstawy którego zaczynają się wysięki, a pokrytego przez płat zniekształconej żyznej buczyny niżowej typu „pomorskiego” *Galio odorati-Fagetum*.

Juncus subnodulosus występuje na opisanym stanowisku gęstym łanem. Okazy osiągają wysokość około 1 m, a rosnąc w znacznym zwarcu, często przewracają się. Większość z nich kwitnie i owocuje, wydając nasiona. W płacie sitowi tępokwiatowemu towarzyszą m.in.: *Cardamine amara*, *Carex paniculata*, *Chrysosplenium alterniflorum*, *Epilobium hirsutum*, *E. palustre*, *E. parviflorum*, *Eupatorium cannabinum*, *Galium palustre*, *Lotus corniculatus*, *Polygonum bistorta*. Pokrycie warstwy roślin zielnych osiąga 100%; znaczny udział w fitocenozie mają również mszaki. Powierzchnię z sitem można uznać za płat *Juncetum subnodulosi* W. Koch 1926 (por. Matuszkiewicz 2001). Zespół ten, o wyraźnie subatlantyckim charakterze, osiąga w Polsce wschodnią granicę zasięgu (por. Markowski, Stasiak 1988).

Dolinę Czystej Wody, ze względu na jej wyjątkowe walory krajobrazowe i wartościowe środowisko przyrodnicze, proponowano objąć ochroną w postaci zespołu przyrodniczo-krajobrazowego (Buliński 1998). Wskazywano potrzebę utworzenia na jej terenie użytku ekologicznego (Buliński 2002), dla ochrony występujących tu rzadkich roślin naczyniowych, jak np. niektóre gatunki górskie (*Lysimachia nemorum*, *Poa chaixii*, *Valeriana sambucifolia* i *Veronica montana*) oraz rzadki storczyk – *Dactylorhiza praetermissa* (Wilga 2002), a także *Juncus subnodulosus*, którego stanowisko odnaleziono, jak również płat jego zespołu.

Literatura

- ABROMEIT J., NEUHOFF W., STEFFEN H. 1940. Flora von Ost- und Westpreussen. II(5): 877–1248. Kommissionsverlag Gräfe und Unzer, Berlin-Königsberg.
- BULIŃSKI M. 1997. Żebrowiec górski *Pleurospermum austriacum* (L.) Hoffm. w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym. – Przegł. Przyr. 8(3): 47–56.
- BULIŃSKI M. 1998 (mscr.). Szata roślinna. – W: Przewoźniak M. (red.), Ekofizjografia Gdańska dla potrzeb „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdańska”. Proeko, Gdańsk.
- BULIŃSKI M. 2000. Występowanie *Carex brizoides* L. w Lasach Oliwskich w Gdańsku. – Acta Bot. Cassub. 1: 83–85.
- BULIŃSKI M. 2001. Nowe stanowiska *Poa chaixii* Vill. na Pomorzu Gdańskim. – Acta Bot. Cassubica 2: 83–87.
- BULIŃSKI M. 2002 (mscr.). Szata roślinna. – W: Przewoźniak M. (red.), Studium i dokumentacja dla powołania 23 użytków ekologicznych w Gdańsku. Dla Wydziału Środowiska Urzędu Miasta Gdańska. Proeko, Gdańsk.
- GARCKE A. 1972. Illustrierte Flora Deutschland und angrenzende Gebiete. 23 Aufl., Verl. P. Parey, Berlin-Hamburg, 160 ss.
- MARKOWSKI R., BULIŃSKI M. 2004. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Gdańskiego. Endangered and threatened vascular plants of Gdańskie Pomerania. – Acta Bot. Cassub., Monogr. 1: 1–75.
- MARKOWSKI R., STASIAK J. 1988. [V, R] *Juncus subnodulosus* Schrank. – W: JASIEWICZ A. (red.), Materiały do poznania gatunków rzadkich i zagrożonych Polski. Cz. I. – Fragm. Flor. Geobot. 33(3-4): 386–397.
- MATUSZKIEWICZ W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. – W: FALIŃSKI J. B. (red.), Vademecum Geobotanicum. 3: 8–537. PWN, Warszawa.
- MEUSEL H., JÄGER E., WEINERT E. 1965a. Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora – Text. VEB Gustav Verlag Jena, 583 ss.
- MEUSEL H., JÄGER E., WEINERT E. 1965b. Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora – Karten. VEB Gustav Verlag Jena, 258 ss.
- SCHWARZ Z. 1967. Badania nad florą synantropijną Gdańska i okolicy. – Acta Biol. Med. Soc. Sci. Gedan. 11: 363–494.
- WILGA M. S. 2002. Stoplamek zaniedbany *Dactylorhiza praetermissa* (Druce) Soó (*Orchidaceae*) w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym (TPK) i problem ochrony jego stanowisk. – Przegł. Przyr. 13(1-2): 53–58.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (red.). 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki UJ, Kraków, xii + 715 ss.
- ZARZYCKI K., SZELAĞ Z. 1992. Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce. – W: ZARZYCKI K., WOJEWODA W., HEINRICH Z. (red.), Lista roślin zagrożonych w Polsce. Wyd. 2. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 87–98.
- ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce. – W: ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. (red.), Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski. – Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM w Poznaniu 3: 9–96. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.